

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแตกต่างกัน ได้แก่
 - 2.1 นักเรียนที่บิดาและมารดามีอาชีพแตกต่างกัน
 - 2.2 นักเรียนที่ครอบครัวมีระดับรายได้แตกต่างกัน
 - 2.3 นักเรียนที่บิดาและมารดามีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2536 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นหลายขั้นตอน (Multi-Stage Stratified Random Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 450 คน จาก 16 โรงเรียน ใน 8 ท้องที่การศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามตรวจคำตอบ (Check-list) จำนวน 9 ข้อ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยคำถามแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ (Objective Multiple Choice) จำนวน 60 ข้อ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.91 โดยครอบคลุมขอบเขตมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค 6 ด้าน มีดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค
2. ปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการ
3. หลักการซื้อ
4. การวางแผนการใช้จ่ายเงิน
5. กฎหมายและสถาบันเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค
6. ปัญหาเศรษฐกิจผู้บริโภคและแนวทางแก้ไข

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจให้คะแนน โดยตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน แล้วนำวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance) โดยใช้ระดับผลการเรียน รายวิชา ส 504 (สังคมศึกษา) เป็นตัวแปรร่วม (Covariance) การทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) การเสนอข้อมูลในรูปตารางและอธิบายประกอบ

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ จำนวนร้อยละ

76.7 เรียนอยู่ในโรงเรียนสหศึกษา ร้อยละ 12.2 เรียนอยู่ในโรงเรียนชาย และร้อยละ 11.1 เรียนอยู่ในโรงเรียนหญิง ระดับผลการเรียนรายวิชา ส 504 (สังคมศึกษา) มีจำนวนร้อยละ 55.6 ผลการเรียนอยู่ในระดับ 2 ร้อยละ 28.7 อยู่ในระดับ 3 ร้อยละ 8.6 อยู่ในระดับ 1 และร้อยละ 7.1 อยู่ในระดับ 4 จำนวนร้อยละ 53.6 เป็นนักเรียนหญิง และร้อยละ 46.4 เป็นนักเรียนชาย

1.2 สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว บิดามารดา ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ จำนวนร้อยละ 55.3 และ 50.4 ตามลำดับ มีอาชีพส่วนตัว รองลงมาร้อยละ 28.9 และ 21.1 ตามลำดับ มีอาชีพรับราชการ ร้อยละ 15.6 บิดาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพพนักงาน บริษัท นอกจากกลุ่มอาชีพเหล่านี้ร้อยละ 19.3 มารดาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ประชากรระบุว่า เป็นแม่บ้านและถึงแก่กรรม ส่วนจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 0.2 บิดาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างระบุว่า เป็น ข้าราชการบำนาญ และร้อยละ 9.1 มารดาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างประชากรมีอาชีพพนักงานบริษัท นักเรียนกลุ่ม ตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 45.3 ครอบครัวมีรายได้อยู่ในระดับกลาง รองลงมาร้อยละ 31.6 อยู่ในระดับสูง และร้อยละ 23.1 อยู่ในระดับต่ำ

1.3 สถานภาพทางสังคมของครอบครัว บิดาของนักเรียนกลุ่ม ตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ จำนวนร้อยละ 42.4 มีการศึกษาอยู่ในระดับกลาง ส่วนการศึกษาของมารดาส่วนใหญ่ร้อยละ 50.3 อยู่ในระดับต่ำ รองลงมาบิดา ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างประชากรร้อยละ 33.1 มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ มารดาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างประชากรร้อยละ 37.3 มีการศึกษาอยู่ในระดับ กลาง จำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 24.4 และ 12.4 ตามลำดับบิดาและมารดาของ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างประชากรมีการศึกษาอยู่ในระดับสูง

2. การศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร ปรากฏผลว่ามโนทัศน์รวมเกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร โดยส่วนรวมมีค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{x}) ของคะแนนมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์

ผู้บริโภคระดับปานกลาง โดยมีค่าเท่ากับ 35.89 จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อใน 6 มโนทัศน์หลัก ปรากฏว่าค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{x}) ของคะแนนมโนทัศน์อยู่ในระดับปานกลางทุกด้านโดยมโนทัศน์เรื่องความหมายและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค มีค่ามัชฌิมเลขคณิตเท่ากับ 4.50 จากคะแนนเต็ม 8 มโนทัศน์เรื่องปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการเท่ากับ 3.38 จากคะแนนเต็ม 5 มโนทัศน์เรื่องหลักการซื้อเท่ากับ 13.11 จากคะแนนเต็ม 19 มโนทัศน์เรื่องการวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่ากับ 8.18 จากคะแนนเต็ม 17 มโนทัศน์เรื่องกฎหมายและสถาบันเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเท่ากับ 3.03 จากคะแนนเต็ม 5 และมโนทัศน์เรื่องปัญหาเศรษฐกิจของผู้บริโภคและแนวทางแก้ไขเท่ากับ 3.69 จากคะแนนเต็ม 6 ทั้งนี้ค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนมโนทัศน์รายชื่อในมโนทัศน์ทั้ง 5 เรื่อง สูงกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็มในแต่ละมโนทัศน์ ยกเว้นมโนทัศน์เรื่องการวางแผนการใช้จ่ายเงิน มีค่ามัชฌิมเลขคณิตต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็มของมโนทัศน์ ดังกล่าว

3. การเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวแตกต่างกัน

3.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคของนักเรียนที่บิดาและมารดามีอาชีพแตกต่างกัน ปรากฏผลว่าโดยส่วนรวมนักเรียนมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

นักเรียนที่บิดาและมารดามีอาชีพแตกต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่แล้วพบว่า นักเรียนที่บิดาและมารดามีอาชีพรับราชการกับอาชีพส่วนตัวมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนที่บิดาและมารดา มีอาชีพรับราชการกับอาชีพพนักงานบริษัทและ

นักเรียนที่บิดาและมารดามีอาชีพพนักงานบริษัทกับอาชีพส่วนตัวมีมโนทัศน์เกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคนั้นแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ.05 ปรากฏ ผลตามค่ามีซิมิลิเลชัน (\bar{x}) ของคะแนนมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคว่า นักเรียนที่บิดาและมารดามีอาชีพรับราชการ เท่ากับ 37.18 และ 37.32 ตามลำดับ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคสูงกว่านักเรียนที่บิดาและ มารดามีอาชีพส่วนตัวเท่ากับ 35.25 และ 35.28 ตามลำดับ

3.2 มโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ของนักเรียนที่ ครอบครัวมีระดับรายได้แตกต่างกัน ปรากฏผลว่าโดยส่วนรวมนักเรียนที่ครอบครัว มีระดับรายได้แตกต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้เมื่อ ทดสอบความแตกต่างรายคู่แล้วพบว่านักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ระดับสูงกับระดับ กลางนักเรียนที่มีรายได้ของครอบครัวระดับสูงกับระดับต่ำและนักเรียนที่ครอบครัว มีรายได้ระดับกลางกับระดับต่ำ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค แตกต่างกันทุกคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ.01 ปรากฏผลตามค่ามีซิมิลิเลชัน (\bar{x}) ของคะแนนมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคว่า นักเรียนที่ครอบครัวมี รายได้ระดับสูงเท่ากับ 38.01 มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคสูงกว่า นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ระดับกลางเท่ากับ 35.81 และระดับต่ำเท่ากับ 32.99 ตามลำดับและนักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ระดับกลางเท่ากับ 35.81 มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคสูงกว่า นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ ระดับต่ำ ซึ่งมีมีซิมิลิเลชันเท่ากับ 32.99

4. การเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทางสังคมของ ครอบครัวแตกต่างกัน ปรากฏผลว่าโดยส่วนรวมนักเรียนที่บิดาและมารดามีระดับ การศึกษาแตกต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และที่ระดับ.05 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่แล้วพบว่านักเรียนที่

บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับสูงกับระดับกลางมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ ผู้บริโภคไม่แตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนนักเรียนที่บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับสูงกับระดับต่ำ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ ผู้บริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สำหรับนักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับกลางกับระดับต่ำ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 แต่นักเรียนที่มารดาที่มีการศึกษาระดับกลางกับระดับต่ำ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคไม่แตกต่างที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ.05 ปรากฏผลตามค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{x}) ของคะแนนมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ว่านักเรียนที่บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับสูงเท่ากับ 37.51 และ 37.38 ตามลำดับ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคสูงกว่านักเรียนที่บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำเท่ากับ 34.17 และ 35.06 ตามลำดับ และนักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับกลางเท่ากับ 36.20 มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคสูงกว่า นักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำซึ่งมีค่ามัชฌิมเลขคณิตเท่ากับ 34.17

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร" ปรากฏผลข้อค้นพบเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สามารถนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายได้ดังนี้

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 450 คน ปรากฏว่ามีค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคเท่ากับ 35.89 จากคะแนนเต็ม 60 คะแนนเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนมโนทัศน์เรื่อง ความหมายและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการ หลักการซื้อ การวางแผน

การใช้จ่ายเงิน กฎหมายและสถาบันเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค และปัญหาเศรษฐกิจ
 ของผู้บริโภคและแนวทางการแก้ไข เท่ากับ 4.50 3.38 13.11 8.18
 3.03 และ 3.69 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
 ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคใน
 ระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยส่วนรวมนับว่ายังมีพื้นฐานไม่เพียงพอต่อการ
 เตรียมตัวเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจหรือเป็นผู้บริโภคที่ดี ทั้งที่มโนทัศน์ดังกล่าว
 มีเนื้อหาสอดคล้องแทรกอยู่ในเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ
 ตอนปลายในวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ พัฒนาบุคคลิกภาพ(พละนาถ)และวิชา
 พื้นฐานอาชีพ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียนและประสบการณ์ตรง
 ถ้าพิจารณาจาก 2 ประเด็นดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับ
 เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค น่าจะยังมีปัญหาหลายประการที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุง
 ดังมีงานวิจัยกล่าวถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนของวิชาเศรษฐศาสตร์ต่างๆ
 เช่น ชีวินรส สุภาสัย (2529: 124-129) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"ความคิดเห็น
 ของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ระดับชั้นมัธยม
 ศึกษาดอนปลาย" พบว่าด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาเศรษฐศาสตร์ เนื้อหา
 วิชาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาตลอดจน
 ด้านการวัดผลและการประเมินผล ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหามาก
 โดยเฉพาะด้านกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูไม่สามารถเลือกกิจกรรมที่กระตุ้น
 ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ และให้เกิดความสนใจต่อ
 บทเรียนและงานวิจัยของ มณีรัตน์ ทองลัมภ์ (2533: 40-148) ได้ทำการวิจัย
 เรื่องปัญหาการใช้ หลักสูตรวิชาสังคม (ส 504) ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา
 ตอนปลายพุทธศักราช 2524 ในโรงเรียนรัฐบาลเขตกรุงเทพมหานคร" พบว่า
 การจัดแหล่งวิชาการเพื่อเพิ่มความรู้ เนื้อหาเรื่องกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ
 ของไทยและปัญหาทางเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบันยังแคบไปและครูยังใช้วิธีสอน
 แบบบรรยายตามหนังสือเรียนเป็นส่วนใหญ่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวภา
 สิงห์พันธุ์ (2513:84-96) วารีย์ แสนสุข (2521:94-114) และปรางสุวรรณ

อดีตโต (2523:113) ที่พบว่าครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่นและใช้อุปกรณ์การสอนน้อย ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าครูส่วนใหญ่ยังนิยมจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายและไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ ย่อมจะทำให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคที่ยังไม่เข้าใจชัดเจนดีพอจนเกิดเป็นมโนทัศน์ได้ถูกต้อง สำหรับการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ผู้บริโภคยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการบริโภคสินค้าและบริการ ดังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงปัญหาการบริโภคสินค้าและบริการของผู้บริโภค เช่น อิศณีย์ สิงหลกะ (2524: 33-115) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้ยาไม่ตามสั่งของผู้ป่วยนอก" พบว่าทุกคนสามารถเกิดข้อผิดพลาดในการใช้ยาไม่ตามสั่งได้พอ ๆ กันนอกจากนี้ วีรพล สุวรรณนันท์และจตุรงค์ วงศ์ทองสรรค์ (2526: 67-100) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สิทธิมนุษยชน: สิทธิผู้บริโภค" พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่ทราบสิทธิของตนเองด้านความปลอดภัยในการใช้และการบริโภค สิทธิในการได้รับข่าวสาร และไม่รู้จักการใช้บริการสินเชื่อที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากบริษัทเงินทุน และผู้บริโภคมักซื้อสินค้าจากการโฆษณา การแนะนำของเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รวงทอง ฉายะพงศ์ และคณะ (2528: 19-120) ที่กล่าวว่า สื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดสำหรับผู้บริโภคโดยเฉพาะเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี ก็คือ โทรทัศน์ นอกจากนี้ อมรินทร์ นันทวิทยานทร์ (2529: 82-173) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความปลอดภัยในการบริโภคอาหารในประเทศไทย" พบว่าอาหารควบคุมตามกฎหมาย 14 ประเภท ส่วนใหญ่ยังมีคุณภาพต่ำ ทั้งนี้ผู้วิจัยเรื่องดังกล่าวเห็นว่าความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจาก กฎหมายอาหาร การควบคุมของทางราชการ ผู้ผลิตและผู้บริโภคด้วย

เมื่อพิจารณารายละเอียดของมโนทัศน์ทั้ง 6 ด้าน ปรากฏว่าค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{x}) ของคะแนนมโนทัศน์ด้าน หลักการซื้อ มีค่าเท่ากับ 13.11 จากคะแนนเต็ม 19 นับเป็นค่ามัธยิมเลขคณิต ของคะแนนมโนทัศน์ที่ใกล้เคียงระดับสูงมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื้อหาเกี่ยวกับ หลักการซื้อ เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักการและข้อพึงปฏิบัติของการซื้อสินค้าและบริการโดยทั่ว ๆ ไป และ

การซื้อสินค้าและบริการเฉพาะอย่าง ได้แก่ปัจจัยสี่ ซึ่งประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคโดยสิ่งเหล่านี้ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้มากที่สุดเพราะได้ปฏิบัติซ้ำในชีวิตประจำวันอยู่เสมอซึ่งกอร์ดอน เอช เบาเวอร์ และเออร์เนส อาร์ ฮิลการ์ด (Gordon H. Bower and Ernest R. Hilgard 1981: 26) ได้อ้างถึงกฎแห่งการฝึกหัด(The Law of Exercise) ซึ่งเป็นหลักการเรียนรู้ของ เอ็ดเวิร์ด ธอร์นไดค์ (Edward Thorndike) ว่าพฤติกรรมใด ๆ ได้กระทำซ้ำก็จะทำให้ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองทวีมากขึ้น ส่วนมโนทัศน์ด้านการวางแผนการใช้จ่ายเงินมีค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{x}) เท่ากับ 8.18 จากคะแนนเต็ม 17 ซึ่งได้ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม ผู้วิจัยเห็นว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำงานประมาณครอบครัว การออมทรัพย์ สินเชื่อ การลงทุน การประกันวินาศภัย และการประกันชีวิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้นักเรียนยังไม่มีประสบการณ์ตรงมากนัก จึงทำให้การเรียนรู้ได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร ดังที่ เอลการ์เดล (Edgar Dale 1960: 43) ได้แสดงในกรวยประสบการณ์ (The Cone of Experiences) ว่าประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย (Direct and Purposeful Experience) เป็นประสบการณ์ที่สามารถสัมผัสได้โดยประสาทสัมผัสที่ 5 จากของจริงผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้มากที่สุด

การที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายยังมีมโนทัศน์เกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคในระดับปานกลาง ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเนื่องจากความรู้ความเข้าใจ จากในระบบโรงเรียนและประสบการณ์โดยตรงไม่เพียงพอที่จะเสริมต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์ในครอบครัวและยังไม่ถูกต้องเหมาะสมดังที่ คาร์ล คัสสิก (2524: 92) กล่าวถึงการศึกษาเรื่องการศึกษาเรื่องการศึกษาผู้บริโภคสรุปได้ว่า ในสังคมไทยการศึกษาเรื่องการศึกษาเรื่องการศึกษาผู้บริโภคถูกวิชีเป็นทางการยังไม่มี ส่วนมากเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญที่แล้วแต่ครอบครัวใด จะมีการอบรมแนะนำแบบใดซึ่งอาจกล่าวว่าการบริโภคสินค้าและบริการที่นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงซ้ำบ่อย ๆ ในชีวิตประจำวัน ยังเป็นแนวทางการเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์

ผู้บริโภครู้ถูกต้องเหมาะสมไม่มากพอ

2. ผลการวิจัยเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค
ของนักเรียนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแตกต่างกัน
ปรากฏผลดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค
ของนักเรียนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวแตกต่างกัน พบว่าโดยส่วน
รวมนักเรียนที่บิดามีอาชีพแตกต่างกันและมารดามีอาชีพแตกต่างกันต่างก็มีมโนทัศน์
เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่ง
เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยโดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกวิท กระจ่าง
(2522:61-65) ในเรื่อง "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาประชากร
ศึกษาของนักเรียนที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน ที่เรียนในระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานคร" พบว่านักเรียนที่บิดามี
อาชีพต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่างกัน และจินตนา อินทรไทย (2525:
38-52) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจ
และสังคมและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขต
กรุงเทพมหานคร" พบว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ
และสังคมแตกต่างกัน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกัน เมื่อทดสอบความ
แตกต่างเป็นรายคู่แล้วพบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีอาชีพรับราชการมีมโนทัศน์
เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภครู้สูงกว่านักเรียนที่บิดามารดามีอาชีพส่วนตัวที่เป็น
เช่นนี้เพราะในกลุ่มอาชีพรับราชการ ได้รวมอาชีพข้าราชการพลเรือน ทหาร
ตำรวจ พนักงานรัฐวิสาหกิจ แพทย์ วิศวกร และอาจารย์มหาวิทยาลัย ซึ่งกลุ่ม
อาชีพเหล่านี้เป็นผู้มีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และมีรายได้ประจำ
ทำให้ต้องวางแผนการใช้จ่ายเงิน ให้เหมาะสมกับงบประมาณของตนเองจึงต้อง
ไตร่ตรองและระมัดระวังการบริโภคต่าง ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์อยู่เสมอสิ่งเหล่านี้
น่าจะมียุทธิพลต่อ ความรู้ ความเข้าใจของนักเรียน จนเกิดเป็นมโนทัศน์ได้

นอกจากนี้ยังพบว่าโดยส่วนรวมนักเรียนที่ครอบครัวมีระดับรายได้น้อยแตกต่างกันมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบการคิดแบบอนุรักษ์ตามทฤษฎีเพียเจต์ของเด็กไทยต่างระดับอายุและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม" ของสมหมาย เทียงพูนวงศ์ (2525: 29-51) พบว่าเด็กที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงได้คะแนนการคิดแบบอนุรักษ์ด้านความยาว พื้นที่ และปริมาตร สูงกว่าเด็กที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า และงานวิจัยของ ผ่องพรรณ ติปัญญา (2518: 15-137) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "อัตรามโนทัศน์ของนักเรียนโรงเรียนข้างกลในกรุงเทพมหานคร" พบว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวชั้นกลางมีอัตรามโนทัศน์รวม และอัตรามโนทัศน์ ด้านค่านิยมสัมฤทธิ์ผลสูงกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวชั้นต่ำ ผู้วิจัยเห็นว่าที่เป็นเช่นนั้นเพราะสภาพภายในครอบครัวของเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ รถยนต์ วิทยุ โทรทัศน์และมีโอกาสเลือกผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ ได้หลายประเภท ส่วนนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวระดับกลางย่อมมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ดังกล่าวและมีโอกาสเลือกสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้พอสมควรเช่นกัน ซึ่งน่าจะช่วยให้เด็กนักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้การบริโภคสินค้าและบริการได้กว้างขวาง ถูกต้องเหมาะสมและชัดเจนกว่านักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวระดับต่ำ เพราะต้องประสบปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์ และเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ ในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง "Factors of Academic Success : Multivariate Analysis" ของ Lois H. Worthington and Claude W. Grant (1971: 7-10) ที่พบว่าผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับสูงและระดับกลาง ให้ความเอาใจใส่และสนับสนุนการเรียนของเด็กมากกว่าผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ และเวิชิงตันเห็นว่า อาจเนื่องมาจากผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำมีรายได้ไม่พอเพียงในการสนับสนุนการเรียนของเด็ก

2.2 การเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ของนักเรียนที่มีสถานภาพทางสังคมของครอบครัวแตกต่างกัน พบว่าโดยส่วนรวม นักเรียนที่บิดาและมารดา มีระดับการศึกษาแตกต่างกันต่างก็มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01และที่ระดับ.05 ตามลำดับซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกวิท กระจ่าง (2522: 61-65) ที่พบว่านักเรียนที่บิดาที่ได้รับการศึกษาระดับสูงสุดต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัย เห็นว่าอาจเนื่องจาก บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับสูงสามารถให้คำปรึกษา และช่วยเหลือให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจด้านวิทยาการต่างๆได้ดีกว่าบิดา และมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง "Race, IQ, and the Middle Class" ของ Frances Keith Trotman 1977: 266-273) พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมด้านเข้าวิปัญญาของครอบครัวกับเข้าวิปัญญาของเด็ก

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า นักเรียนที่มารดา มีการศึกษาระดับกลางและระดับต่ำ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ.05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก มารดาที่มีการศึกษาระดับกลางหรือระดับต่ำก็ตามจะต้องวางแผนและระมัดระวัง การใช้จ่ายการบริโภคในครอบครัว ให้เหมาะสมกับความจำเป็น และสภาพ เศรษฐกิจของครอบครัวพอ ๆ กัน ดังที่ อดุลย์ จาตุรงค์กุล (2526: 89) กล่าวถึงอิทธิพลของมารดาในฐานะแม่บ้าน ในการใช้จ่ายสินค้าและบริการของ ครอบครัว สรุปได้ว่า แม่บ้านได้รับการแปลความหมายในทางการตลาดว่าเป็น ตัวแทนการซื้อของครอบครัว บทบาทของแม่บ้านนี้จะทำให้แม่บ้านทำการจับจ่าย สิ่งของและพิจารณาสินค้าและบริการในท้องตลาดให้ครอบครัว และชงชัย สันติวงษ์ (2524: 212-213) ยังได้กล่าวถึงพฤติกรรมผู้บริโภคของแม่บ้าน ในระดับสังคมชั้นกลางและสังคมชั้นต่ำ สรุปได้ว่าแม่บ้านของระดับสังคมชั้นกลาง มักจะพยายามอยากมีบ้านเป็นตนเอง ถึงแม้ว่าจะเป็นบ้านขนาดเล็กก็พยายาม

ตกแต่งให้ดีเท่าที่จะทำได้ชื้อของดีแต่ราคาถูกและพิถีพิถันเปรียบเทียบกับราคาโดยละเอียด มักจะชื้อสินค้าและบริการด้วยตนเองบ่อย ๆ ส่วนแม่บ้านของระดับสังคมชั้นต่ำมักจะมีที่พักอาศัยค่อนข้างแออัดหรืออยู่บ้านเช่า แม่บ้านของกลุ่มนี้จะประหยัดไม่ชื้อของสังคมกับคนนอกบ้านนัก เพื่อจะได้ไม่สิ้นเปลืองเงินทอง และชื้อสินค้าด้วยตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะถูกสร้างจิตสำนึก และเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริโภคสินค้าและบริการ มาตั้งแต่ทั้งสองกลุ่มดังกล่าว ไม่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาที่นักเรียนจะมีทัศนคติเกี่ยวกับ

เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภครวมแตกต่างกันหรือไม่ก็ตาม ย่อมมาจากอิทธิพลทางครอบครัวที่เป็นตัวกำหนดหลัก ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และหลักปฏิบัติ ตั้งแต่แรกเริ่มต่อการบริโภคสินค้าและบริการ การวางแผนการใช้จ่ายเงิน และเศรษฐกิจ

เชิงผู้บริโภครวมต่าง ๆ จนเกิดเป็นทัศนคติเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคได้ ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางให้บิดาและมารดา ตลอดจนครูผู้สอนได้นำไปปรับปรุงแนวทางและวิธีการเพื่อแนะนำ อบรม และฝึกปฏิบัติการบริโภคสินค้าและบริการและการวางแผนการใช้จ่ายเงินให้มีประสิทธิภาพจนเกิดเป็นทัศนคติเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ได้ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับบิดาและมารดา

บิดาและมารดาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความคิดและการปฏิบัติของเด็กเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าและบริการ ที่ถูกต้องเหมาะสมกับความจำเป็นและเศรษฐกิจของตนเอง และครอบครัว ดังนั้นบิดาและมารดาจึงควรส่งเสริม

การเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ดังนี้

1. การแนะนำและอบรม บิดาและมารดาควรแนะนำ ชี้แจงและ อบรมเด็กในครอบครัวเกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ที่มีจำนวนมากมาขาย ในท้องตลาด ให้มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา โดยคำนึงถึงความจำเป็นและฐานะ ทางเศรษฐกิจของครอบครัว

2. การเป็นแบบอย่างที่ดี บิดาและมารดาควรประพฤติ ปฏิบัติ และ มีวิธีการเลือกซื้อ และตัดสินใจในการบริโภคสินค้าและบริการในชีวิตประจำวัน ต่าง ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสมย่อมจะเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็กให้นำพฤติกรรมเหล่านั้น ไปปฏิบัติได้ถูกต้อง เหมาะสม เช่นกัน

3. การฝึกปฏิบัติ นอกจากการแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วการ ให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ ให้เป็นวิถีชีวิตจะทำให้เด็กรู้จัก คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น การฝึกปฏิบัติควรจะทำจากงานง่าย ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก จนไปถึงภาระงานของครอบครัวเป็นลำดับไป เช่น การจัดทำงบประมาณส่วนตัว ของเด็ก การวางแผนออมทรัพย์เพื่อซื้อสิ่งที่ต้องการในบ้าน การร่วมกับบิดา และมารดาตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทประกันภัย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดหลักสูตร

1. ผู้จัดทำหลักสูตรควรถือเป็นนโยบายที่จะจัดหลักสูตรโดยการ บูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคในวิชาที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา ในลักษณะการบูรณาการเนื้อหา และการปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นส่วนสำคัญของชีวิตประจำวัน ตลอดจนวิชาอื่น ๆ ด้วย

2. ผู้จัดทำหลักสูตร ควรเน้นการจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และการฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ให้ทันสมัยตรงตามสภาพความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมทั่วไป และเหมาะสมกับวัย ของเด็ก

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

ครูสังคมศึกษาคควรนำเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคที่พบว่าสอดคล้องกับรายวิชาต่าง ๆ ของสังคมศึกษามาจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ นักเรียนมีมโนทัศน์ได้ถูกต้อง ดังนี้

1. ครูควรแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ทั้งด้านเนื้อหาและวิธีสอน ให้ถูกต้อง เหมาะสมกับ วิชา ความคิด ความสนใจ และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นปัจจุบัน ตามสภาวการณ์ การบริโภคในปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาปัญหาและหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้น

2. ครูควรยึดนักเรียนเป็นหลักหรือศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการเรียนมากกว่าเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติหรือทำกิจกรรม และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรงในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียน รู้จักจัดทำโครงการเกี่ยวกับการบริโภคต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำงบประมาณทางการเงิน การวางแผนเรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

3. ครูควรพิจารณาภูมิหลังของนักเรียน ให้ความสนใจกับนักเรียน ด้อยโอกาสด้วย ตลอดจนให้นักเรียนนำประสบการณ์เกี่ยวกับการซื้อสินค้าและบริการของตนเองมาแลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิดซึ่งกันและกัน เพื่อให้เป็นแนวคิดและแบบอย่างในการวางแผนการบริโภค

4. จัดเป็นหน่วยการเรียน (Unit of Study Approach) คือ จัดเอาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการบริโภคเป็นแกนกลางหรือจุดเน้นแล้วนำเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา และวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องมาสัมพันธ์เข้าด้วยกัน แล้วจัดเป็นหน่วยการเรียน เช่น เรื่องการบริโภคกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้สินค้าและบริการกับหน้าที่พลเมืองดี การบริโภคสินค้าตามแนวพุทธ

5. ครูควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค ทั้งการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายในโรงเรียน และน่านักเรียนไปฝึกปฏิบัตินอกสถานที่บ้าง

6. การวัดผลและการประเมินผลการเรียน ครูไม่ควรพิจารณาเฉพาะด้านความรู้อย่างเดียว ควรคำนึงถึงการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริโภคของนักเรียนด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำการวิจัยต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์

ผู้บริโภคของนักเรียน ดังนี้

1. ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง
2. ระหว่างนักเรียนที่อาศัยในเมืองกับชนบท
3. ระหว่างนักเรียนที่เรียนรู้เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคร่วมด้วยวิธีการสอน

ที่ต่างกัน